

Turist Rehberlerinin Ekoturizm Alanındaki Yeterliliklerinin Önem-Performans Analizi

Importance-Performance Analysis of Tourist Guides' Competences in the Field of Ecotourism

Arş. Gör. Dr. Nuray TETİK
Balıkesir Üniversitesi
Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu,
ntetik80@yahoo.com

Özet

Turist rehberleri turistlerin deneyimlerini arttırarak memnuniyetlerinin sağlanması noktasında öncü kişilerden biridir. Bu nedenle onların performansı ne kadar yüksek olursa turist memnuniyeti de o derece yüksek olacaktır. Buradan hareketle gerçekleştirilen çalışmada, ekoturizm alanında çalışan rehberlerin niteliklerinin turistler açısından önem düzeylerinin ve rehberlerin performans düzeylerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu amaç doğrultusunda yapılan araştırmada veri toplanması için anket tekniği tercih edilmiş ve 402 adet anket değerlendirmeye alınmıştır. Elde edilen veriler istatistikî yöntemlerle analiz edilmiştir. Ekotur rehberlerinin niteliklerinin turistler açısından önem düzeyleri ile rehberlerin performans düzeyleri ortaya konulmuştur. Araştırmanın sonucunda turistlerin, ekotur rehberlerinin niteliklerini önemli buldukları ortaya çıkmıştır. Ekotur rehberlerinin performans düzeylerinin ise önem düzeyleri ile kıyaslandığında nispeten yüksek olduğu, ancak önem düzeylerini tam olarak karşılamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ekotur rehberlerinin performans düzeylerinin önem düzeylerinin üzerinde olduğu tek faktör ise "sosyo-ekonomik katılım sağlama" faktörü olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Turizm, Ekoturizm, Turist Rehberi, Ekotur Rehberi, Önem-Performans Analizi.

Abstract

Tourist guides are one of the pioneers who create tourist satisfaction by way of increasing their experiences. For this reason the higher performances the tourist guides have, the higher tourist satisfaction they provide. From this point of view, it was aimed to determine the importance and performance level of guides' competences, who work in the ecotourism field, according to tourists with this study. In the frame of this purpose, questionnaire technique was chosen in this study in order to collect data from tourists and 402 questionnaires were considered to be evaluated. The data was analysed by using statistical program. The importance level of ecotour guides' competences and their performance levels were assessed. It was determined that tourists found ecotour guides' competences important. In addition, it was determined that ecotour guides' performance levels were relatively high comparing with importance level of their competences. But the importance level did not correspond to the performance level. The only factor, of which performance level was higher than importance level, was "providing socio-economic participation".

Key Words: Sustainable Tourism, Ecotourism, Tourist Guide, Ecotour Guide, Importance-Performance Analyses.

1. Giriş

Dünyada yaşanan ekonomik gelişme ve kalkınma çabaları bir taraftan ülkelerin gelişmişlik düzeylerini arttırırken, diğer taraftan çevre üzerinde de olumsuz etkilere ve yenilenemez kaynakların tüketilmesine neden olmaktadır. Bu olumsuz gelişmeler ülkelerin çevreye karşı daha duyarlı ve bilinçli olmaları gereğini ortaya çıkarmıştır. Dünya genelinde meydana gelen bu değişimler ve doğal çevreye verilen değer turistlerin ihtiyaçlarının farklılaşmasına da neden olmuştur. Günümüzde turistler ilgi alanları doğrultusunda daha spesifik seyahatler gerçekleştirmek isteyen, aynı zamanda ziyaret ettikleri ortamları bütünleşerek çevreyi tanımaya çaba gösteren kişiler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Turistler sadece tatillerini geçirmek istememekte aynı zamanda doğal, sosyo-kültürel ve ekonomik çevrenin de korunması ve gelişmesi beklentisini taşımaktadırlar. Turizm sektörünün de özellikle doğal ve kültürel kaynaklara dayalı olması ve turistlerin tercihlerinde yaşanan değişimler, zorunlu olarak çevreye karşı sorumlu bir turizm anlayışının gelişmesini sağlamıştır. Buradan hareketle hem turistlerin değişen beklentilerine cevap verebilmek, hem de çevrenin korunarak kaynakların devamlılığını, dolayısıyla da turizmin devamlılığını sağlamak adına sürdürülebilirlik çerçevesinde farklı turizm türleri ortaya çıkmıştır. Bu turizm çeşitlerinden birini de tüketmek yerine korumayı hedefleyen; doğal, kültürel ve ekonomik çevreye duyarlı turizm türü olarak bilinen ekoturizm oluşturmaktadır.

Turist rehberleri ülkesini, ülke insanını, çalıştığı yöreyi ve işletmesini temsil eden turizm aktörlerinden biridir. Onların bilgi ve becerileri, sergiledikleri davranışlar ülkeye ve ülke insanına karşı olumlu ya da olumsuz düşünce ve değer yargıların oluşmasında oldukça etkilidir. Her şeyden önce turistler hiç bilmedikleri ya da hakkında çok az ya da yanlış bilgilere sahip oldukları bir ülkeye, bir yöreye seyahat etmekte; daha önce hiç aşına olmadıkları bir çevreyle, toplumla ve kültürle karşılaşmaktadırlar. Dolayısıyla onların hem çevre ile kaynaşmalarını sağlamak, hem de bilinmezlikten doğan tedirginliklerini ortadan kaldırarak seyahatlerinden en üst düzeyde tatmin elde etmelerine yardımcı olmak adına turist rehberlerine büyük görevler düşmektedir. Bunun yanı sıra turistlerin sahip oldukları yanlış bilgileri ortadan kaldırarak daha doğru bilgiler sunmak ve onların daha sorumlu bir turizm hareketi gerçekleştirmelerini sağlamak, yine rehberlerin görevleri arasındadır. Nitekim ekoturizme katılma amacıyla seyahat eden turistler de özellikle çevre bilincine sahip olan turları tercih etmekte (O'neal, 1999: 59; Silva, 2001: 16; Wearing, ve diğerleri, 2002: 137; Niefer, Silva ve Amend, 2003: 38; Serengil, 2005: 290; Demir ve Çevirgen, 2006a: 123; Chan ve Baum, 2007: 576; Myles, 2008: 90; Perkins ve Grace, 2009: 232) ve çevreye uyumlu olan konaklama tesislerinde kalmak istemektedirler (Saleh ve Karwacki, 1996: 64; Hawkins ve Lamoureux, 2001: 66; Wight, 2001: 48; Niefer, Silva ve Amend, 2003: 38; Demir ve Çevirgen, 2006a: 125; Türker ve Çetinkaya, 2009: 10). Bununla beraber katıldıkları turlarda turist rehberlerinin de çevreye duyarlı ve yeterli nitelikte olmalarını beklemektedirler. Bu nedenle özellikle ekoturizm alanında çalışan rehberler, turlarında turistlerin beklentilerini tam olarak karşılamak durumundadırlar. Bu noktada ekotur rehberlerinin nitelikleri önem kazanmaktadır. Hizmeti alanın turist olduğu düşünülürse; turistlerin ekotur rehberlerinin niteliklerine verdikleri önem ve rehberlerin önemi karşılıma düzeyleri ön plana çıkmaktadır.

Bu kapsamda araştırmanın amacını; turistlerin ekoturizm alanında çalışan rehberlerin niteliklerine verdikleri önem düzeylerini ve ekotur rehberlerinin performans düzeylerini ortaya koymak oluşturmaktadır.

2. Literatür Taraması

2.1. Ekoturizmin Tanımı

Ekoturizmin gerçekte ne olduğu konusunda önemli bir tartışma vardır. Ekoturizm bir ürün, bir destinasyon ya da bir deneyim olarak nitelendirilmektedir ve farklı istekleri olan kişiler için farklı anlamlar taşımaktadır. Her paydaş ekoturizme kendi perspektifinden bakmaktadır (Wight, 1993: 3; Khan, 1996: 8; Newsome, 1997: 3; Campbell, 1999: 534; Pforr, 2001: 69; Wight, 2001: 37; Galley ve Clifton, 2004: 71). Bu nedenle ekoturizmin uluslararası kabul edilmiş bir tanımı yoktur. Ekoturizm alanındaki araştırmacı ve yazarların hemen hepsi eserlerinde bu fikri paylaşmaktadırlar (Blamey ve Braithwaite, 1997: 29; Buckler, 1998: 14; O'Neal, 1999: 51; Ross ve Wall, 1999: 123; Weaver, 1999: 793; Björk, 2000: 189; Alvarez, 2004: 58; Demir ve Çevirgen, 2006: 52; Rubuliak, 2006: 52; Perkins ve Grace, 2009: 223).

1986 yılında Hector Ceballos-Lascuarin tarafından yapılan ekoturizm tanımı en temel tanım olmuştur. Tanıma göre ekoturizm; “geçmişten günümüze kadar uzanan kültürel değerlerin bulunduğu alanlar ile nispeten bozulmamış ve kirletilmemiş doğal alanlara, araştırma, değerini anlama ve onun manzarasından yararlanma, yaban bitkileri ve hayvanlarından zevk alma gibi spesifik amaçlarla yapılan seyahattir” (Valentine, 1992: 108; Hvenegaard, 1994: 24; Saleh ve Karwacki, 1996: 62; Buckler, 1998: 14; Colton, 2000: 34; Simmons ve Becken, 2004: 15; Çevirgen, 2005: 379; Jones, 2005: 304; Simpson, 2009: 226; Marques, Reis ve Menezes, 2010: 972; Moeller, Dolnicar ve Leisch, 2011: 157). Bu tanımlamadan sonra çoğu akademisyen, uzmanlar ve tur operatörleri ekoturizm kavramının tanımını yeniden ele almışlardır (Buckler, 1998: 14).

Ekoturizmin günümüzde en iyi bilinen ve en çok kabul gören tanımlarından birini ise 1990 yılında Uluslararası Ekoturizm Topluluğu (The International Ecotourism Society-TIES) (TIES Global Ecotourism Fact Sheet, 2005: 2); “çevrenin korunması ve yerel halkın refahını arttırmaya yönelik olarak doğal alanlara yapılan çevreye duyarlı seyahatler” şeklinde yapmıştır. Tanımda sorumlu seyahat, doğal alanlar, koruma ve yerel halkın refahı dikkat çeken temel noktalarıdır.

2.2. Ekotur Rehberinin Tanımı ve Özellikleri

Ekotur rehberi ekoturizm kelimesinden türetilmiş nispeten yeni bir kavramdır ve ekoturizmin gelişmeye başlaması ile modern bir kavram haline gelmiştir (Black ve Crabtree, 2007: 141; Hillman, 2003: 70). Ekotur rehberi turizm endüstrisinde çok yaygın olarak kullanılmamakla birlikte “Doğa ve Ekotur Rehberleri için Profesyonel Sertifikasyon Programı”nı yürüten Avustralya EGACP’nin girişimleri sayesinde kavramın kullanımı kısmen yaygınlaşmaya başlamıştır. Muhtemelen, ilk olarak Manidis Roberts Danışmanlığı tarafından Avustralya hükümeti için ekoturizm akreditasyon araştırması sırasında “ekoturizm rehberi” olarak ortaya çıkan kavram, daha sonraları Ulusal Ekoturizm Eğitim Stratejisi’nde kısaltılarak “ekotur rehberi” şeklinde kullanılmaya başlanmıştır (Black, 2007: 317). Macera rehberleri, doğa rehberleri, safari rehberleri ve dağ/doğa yürüyüşü rehberleri de genellikle ekotur rehberleri olarak adlandırılmaktadırlar (Hillman, 2003: 70).

Black ve diğerlerinin (2001) tanımına göre ekotur rehberi; çevrenin önemini anlatan, çevreye olan etkileri en aza indirebilecek uygulamaları teşvik eden, doğal ve kültürel çevrenin sürdürülebilirliğini sağlayan ve günlük hayatlarında da doğal ve kültürel çevreye olan duyarlılıklarını arttırmak için turistleri motive eden kişidir (Ballantyne ve Huges, 2001: 2; Howard, Thwaites ve Smith, 2001: 32; Chowdhary ve Prakash, 2008: 163; Curtin, 2010: 220; Skanavis ve Giannoulis, 2009a: 55; Prakash ve Chowdhary, 2010: 55). Aynı zamanda bir hiking lideri, bir öğretmen, bir eğitimci, bilim adamı ve oyun lideridir. Onun işi hayvanları, kuşları, çiçekleri anlatmak ve saklı kalmış olan doğanın gizemlerini grubu ile birlikte keşfetmektir (Demaray, 2007: 56). Lindberg, Epler-Wood ve Engelbrum (1998) ve Weiler ve Ham’a (1999) göre ekotur rehberi ekoturizm endüstrisinin kalbi ve ruhudur (Ballantyne ve Huges, 2001: 2; Weiler ve Ham, 2002: 54; Christie ve Mason, 2003: 2; Hu, 2007: 33; Skanavis ve Giannoulis, 2009b: 167; Rabotic, 2010: 6). Öyle ki doğal ve kültürel çevrenin korunması konusunda ekoturizm alanında hayati önem taşımaktadır (Black ve Ham, 2005: 179; Black, 2007: 316; Kohl, 2007: 337; Huang ve Weiler, 2010: 845).

Ekoturizm turistler için eğlenceli bir deneyim yaşamalarını sağlayan, bunu da çevresel ve kültürel sorumluluk içerisinde gerçekleştiren bir turizm çeşididir. Bu amaca ulaşmadaki anahtar stratejilerden biri de ekoturizmin uzmanlaşmış turist rehberlerine bağımlı olmasıdır (Weiler ve Ham, 2002a: 52). Bu nedenle kitle turizmi rehberlerine nazaran ekotur rehberlerinden özellikle iyi bir eğitim almış olmaları beklenir (Hillman, 2003: 70; Yalçınalp, 2005: 23). Bunun bilincinde olan Amerika, Kanada, İngiltere ve Avustralya başta olmak üzere bazı gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde üniversite düzeyinde; Kosta Rika, Ekvator ve Gana gibi ülkelerde de ortaöğretim düzeyinde ekotur rehberliği eğitimi verilmektedir (Hawkins ve Lamoureux, 2001: 67). Nitekim ekotur rehberi; yorumlama konusundaki becerileri, turistlerin çevreye olan etkilerini en aza indirme konusundaki çabaları ve koruma konusuna verdikleri değer ile genel rehberlerden daha spesifik rollere sahiptir (Black, 2007: 319). Fennell (2002: 167) çalışmasında ekotur rehberlerinin sahip olması gereken özellikleri “dışsal beceriler” ve “içsel beceriler” olmak üzere iki başlık altında incelemiştir:

Dışsal Beceriler	İçsel Beceriler
<p><i>Fizyolojik:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • İnsan vücudunu tanıma • Fiziksel dayanıklılığı değerlendirme • Fiziksel zayıflığı değerlendirme • İlk yardım yapabilme • Hastalıklarla ilgilenme 	<p><i>Sosyal:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Grubun enerjisini yüksek tutma • Çatışmaları ve sorunları çözme • Grubun desteğini sağlama
<p><i>Çevresel:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Grubun hijyenini sağlama • Hava koşullarını bilme • Çevresel etiği vurgulama • Çevresel ilkeleri anlama • Yerel doğal tarihi bilme • Olumsuz etkilerden kaçınma 	<p><i>Empati:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Turistlere isimleri ile hitap etme • Kişisel gelişimlerini teşvik etme
<p><i>Güvenlik:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tehlikelerin farkında olma • Grubun güvenliğini sağlama • İçme sularının kullanılmasını sağlama • Risk yönetimini bilme • Güvenlik ekipmanlarını tedarik etme • Yolculuğun güvenli geçmesini sağlama 	<p><i>Psikolojik:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Grubun güvenini kazanma • Grup motivasyonunu sağlama • Stresin üstesinden gelebilme • Olumlu davranışları ödüllendirme • Takım ruhu oluşturma • Çevresel duyarlılığı oluşturma
<p><i>Tekniksel:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Açık hava aktiviteleri hakkında beceriye sahip olma • Turda kullanılacak ekipmanları tedarik etme • Gerçekleştirilecek aktiviteler hakkında bilgi verme • Su ile ilgili aktivitelerde hayat kurtarma becerisine sahip olma 	<p><i>İletişim:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Empati kurma • Grup önünde konuşma • Beden dilini kullanma
<p><i>Yönetimsel:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tur programının amaçlarını gerçekleştirme • Risk yönetimini uygulama • Yasal sorumlulukları bilme • Tur programını planlama • Becerileri gözlemlene ve değerlendirebilme • Kaynaklarla ilgili konulmuş kurallara uyma • Güvenlik ile ilgili prosedürler konusunda deneyimli olma • Örgütsel beceriye sahip olma 	<p><i>Dinleme ve Cevaplama:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • İknâ yeteneğine sahip olma • Bilgiyi aktarabilme ve anlatabilme

Ekotur rehberi; her bir grup üyesinin eğlenceli ve güvenli deneyim yaşamaları doğrultusunda grubu yönetir ve gruba liderlik eder. Bunun yanı sıra doğal ve kültürel çevreye karşı duyarlı davranışlar sergileyen bir model olmak durumundadır. Bu nedenle ekotur rehberi tüm genel turist rehberinin özelliklerine ve görevlerine sahip olmakla birlikte çevreyi yorumlama ve koruma amaçlı davranışlar gösterme açısından daha fazla görevlere sahiptir (Black ve Crabtree, 2007: 141).

3. Araştırmanın Yöntem

Çalışmanın bu bölümünde veri toplama aracı ve teknikleri belirtilmiş, araştırmanın evreni ve örneklemini açıklanmıştır. Ardından araştırmanın güvenilirliği ve verilerin analizine yer verilmiştir.

3.1. Veri Toplama Aracı ve Teknikleri

Ekotur rehberlerinin yeterliliklerini ortaya koymak amacıyla yapılan araştırmada veri toplanması için anket tekniği tercih edilmiştir. Hazırlanan anket beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların sosyo-demografik özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. İkinci bölümde, katılımcılara katıldıkları ekotur ile ilgili genel sorular sorulmuştur. Üçüncü bölümde, ekotur rehberinin sahip olması gereken niteliklerinin ekoturistler açısından önem düzeyi belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla ifadelerin oluşturulması için genel turist rehberlerinin nitelikleri ve performans düzeyleri üzerine yapılmış çalışmalardan (Leclerc, 1999; McDonnell, 2001; Tangüler, 2002; Zhang ve Chow, 2004; Cheng, 2005, Chen, Hwang ve Lee, 2006; Hu, 2007), ekotur rehberleri ile ilgili alanyazından (Fennell,

2002; Commonwealth of Learning, 2006; Reisinger ve Steiner, 2006; Chowdhary ve Prakash, 2008; Walter, 2009) ve çeşitli ekoturizm aktiviteleri üzerine turist rehberleri ile ilgili yapılmış araştırmalardan (Ballantyne ve Huges, 2001; Howard, Thwaites ve Smith, 2001; Haig ve McIntyre, 2002; Littlefair, 2004; Yu ve Weiler, 2006; Davidson ve Rosemary, 2007; Curtin, 2010; Randall ve Rollins, 2009) yararlanılmıştır. Ayrıca bölgede ekoturizm alanında çalışan yerel acenta sorumluları ve yerel rehberlerle görüşmeler yapılarak onların görüşleri alınmıştır. Son olarak akademisyenlerin tavsiyelerinden yararlanılmış ve ifadeler bu doğrultuda hazırlanmıştır. Anketin dördüncü bölümünde, turistlerin karşılaştıkları ekotur rehberlerinin belirtilen bu nitelikleri hangi düzeyde karşıladığı; diğer bir ifade ile ekotur rehberlerinin performans düzeyleri test edilmiştir. Son bölümde ise katılımcıların ekoturdan ve ekotur rehberlerinden genel memnuniyet düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Doğu Karadeniz Bölgesi'ni ziyaret eden ve rehberli turlara katılan yerli ekoturistler oluşturmaktadır. Doğu Karadeniz Bölgesi'nin tercih edilmesinin en önemli nedeni ekoturizm aktiviteleri olarak sözü edilen aktivitelerin yapılmasına elverişli doğal ve kültürel özelliklere sahip olması ve bu nedenle de rehberli ekoturların yoğun olmasıdır.

Bölgeye yönelik sadece ekoturizm amaçlı gelen turistlerin istatistikî bir verisi olmamasından dolayı bölgeyi ziyaret eden toplam yerli turist sayısı dikkate alınmak durumunda kalmıştır. 2009 yılı itibarıyla Doğu Karadeniz Bölgesini 792.911'i yabancı, 3.008.193'i yerli olmak üzere toplam 3.801.104 turist ziyaret etmiştir (<http://www.doka.org.tr/>). Buna göre yerli turistlerin (%79.1) yabancılara (%20.9) nazaran büyük bir farkla bölgeyi daha fazla ziyaret ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle de çalışmanın yerli turistler üzerinde yapılması uygun görülmüştür. Belirlenen evrenin tamamına ulaşılması mümkün olmadığı için, araştırmanın evrenini oluşturan turistlerden örneklem seçilmesine ve araştırmanın bu örneklem üzerinde gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Örneklem formülüne ve örneklem sayısını gösteren tabloya göre araştırmanın örnekleminin en az 384 olması gereği ortaya çıkmıştır (Altunışık ve diğerleri, 2004: 135). Buradan hareketle 2010-2011 yılları arasında 500 adet anket Doğu Karadeniz Bölgesi'nde faaliyet gösteren seyahat acentaları ve ekotur alanında çalışan rehberler aracılığıyla katılımcılara ulaştırılmış, ancak 472'sinden geri dönüş alınmıştır. Bunlardan 52 adedi her soruya aynı cevabı vermiş oldukları için, 18'i ise anketin %50'sinden fazlasını cevaplamadıkları için dikkate alınmamıştır. Sonuç olarak araştırmada 402 adet anket değerlendirmeye alınmıştır.

3.3. Verilerin Analizi ve Güvenilirlik

Araştırma verileri SPSS 19.0 (Statistical Package for Social Science) programına aktarılmış ve veriler bu program yardımıyla değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini ortaya koymak amacıyla elde edilen veriler, katılımcıların katıldıkları ekotur ile ilgili özellikleri içeren veriler, katılımcıların ekoturdan memnuniyet düzeyleri ve bölgeyi tekrar ziyaret etme istekleri yine frekans ve yüzde dağılımları verilerek değerlendirilmiştir. Ölçeğin güvenilirliğini ve yapısal geçerliliğini belirlemek amacıyla ölçeğe "güvenilirlik analizi" ve "açıklayıcı faktör analizi" uygulanmıştır. Önem ölçüğü maddeleri ile performans ölçüğü maddelerini kıyaslamak için "önem-performans analizi (importance-performance analysis)" yapılmıştır. Araştırmada yer alan bağımsız değişkenler ile ölçük maddeleri arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını analiz etmek için "bağımsız örneklem için t testi (independentsamples t test)" ve "tek yönlü varyans analizi (ANOVA)" uygulanmıştır.

33 ifadeden oluşan ekotur rehberlerinin niteliklerine yönelik önem ölçüğünün güvenilirlik analizi sonucunda Cronbach's Alpha katsayısı 0,9541 olarak bulunmuştur. Bu sonuç ölçeğin oldukça yüksek bir güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir.

4. Bulgular

Bu bölümde katılımcıların sosyo-demografik özellikleri ile ekotur özelliklerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Ardından katılımcıların ekotur rehberlerinin niteliklerine verdikleri önem ile rehberlerin performanslarının değerlendirilmesi sonucu elde edilen bulgular ortaya konulmuştur.

4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda katılımcıların cinsiyetleri, medeni durumları, yaşları, eğitim durumları ve gelir düzeyleri ile ilgili sorular sorulmuştur. Katılımcıları sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bulgular Tablo 1’de görülmektedir:

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Ekoturistlerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları

Sosyo-Demografik Değişkenler	n	%		n	%
<i>Cinsiyet</i>			<i>Medeni Durum</i>		
Bay	151	37,6	Evli	243	60,4
Bayan	251	62,4	Bekar	159	39,6
Toplam	402	100,0	Toplam	402	100,0
<i>Yaş</i>			<i>Eğitim Durumu</i>		
18-24 yaş arası	23	5,7	İlköğretim mezunu	17	4,2
25-34 yaş arası	116	28,9	Ortaöğretim mezunu	100	24,9
35-44 yaş arası	105	26,1	Yükseköğretim mezunu	197	49,0
45-54 yaş arası	88	21,9	Lisansüstü eğitim mezunu	88	21,9
55 yaş ve üstü	70	17,4	Toplam	402	100,0
Toplam	402	100,0			
<i>Meslek</i>			<i>Gelir Durumu</i>		
Beyaz Yakalı	260	64,7	Kişisel gelire sahip değil	55	13,7
Mavi Yakalı	56	13,9	100TL ve altı	77	19,2
Ev hanımı	36	9,0	1001-2000TL arası	82	20,4
Emekli	26	6,5	2001-3000TL arası	75	18,7
Öğrenci	21	5,2	3001TL ve üstü	110	27,4
Eksik veri	3	0,7	Eksik veri	3	0,7
Toplam	402	100,0	Toplam	402	100,0
<i>Yaşadığı Şehir</i>					
İstanbul	216	53,7			
Bursa	25	6,2			
Ankara	24	6,0			
Konya	20	5,0			
Antalya	17	4,2			
Balıkesir	16	4,0			
Yurtdışı	16	4,0			
İzmir	14	3,5			
Bandırma (Balıkesir)	13	3,2			
Diğer	41	10,2			
Toplam	402	100,0			

Tabloya göre ankete katılanların %62,4’ü bayanlardan, %37,6’sı erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların yaş gruplarına bakıldığında %28,9’luk oran ile “25-34 yaş arası” ekotura en fazla katılan yaş grubudur. Katılımcıların medeni durumları incelendiğinde, %60,4 gibi büyük bir oranının evli olduğu görülmektedir. Eğitim durumlarına bakıldığında, ankete katılanların yarısına yakınının (%49,0) üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların %64,7 gibi büyük bir oranını beyaz yakalılar (mühendis, doktor, diş hekimi, hemşire, öğretmen, memur, mimar, İK müdürü, finans müdürü, vb.) oluşturmaktadır. Mavi yakalı (restoran çalışanı, serbest meslek çalışanı, işçi, turizm sektörü çalışanı, elektrikçi, sigortacı, teknisyen, vb.) olarak tabir edilen katılımcıların oranı %13,9 olarak bulunmuştur. Katılımcılara yaşadıkları şehirler ya da yurtdışında ikamet ediyorlar ise yaşadıkları ülkeler sorulmuş ve katılımcıların yarısından fazlasının (%53,7) İstanbul şehrinde ikamet ettiği belirlenmiştir. Katılımcıların gelir durumları incelendiğinde oldukça yüksek bir gelire sahip oldukları görülmektedir. Katılımcıların %27,4’ü “3001TL ve üstü” gelire sahiptir.

4.2. Katılımcıların Ekotur Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların katıldıkları ekotur ile ilgili özelliklerini belirlemek amacıyla sorular sorulmuştur. Veriler Tablo 2’de görülmektedir:

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Ekoturistlerin Katıldıkları Ekotur ile İlgili Özelliklerine Göre Dağılımları

Ekotur ile İlgili Değişkenler	n	%
<i>Tur süresince harcama durumu</i>		
1000TL ve altı	80	19,9
1001-2000TL arası	180	44,8
2001-3000TL arası	131	32,6
3001TL ve üstü	11	2,7
Toplam	402	100,0
<i>Ekotura kiminle katıldıkları</i>		
Ailem ile	270	67,2
Partnerim ile	26	6,5
Yalnız	42	10,4
İş grubum ile	52	12,9
Arkadaşım ile	9	2,2
Diğer	3	0,7
Toplam	402	100,0
<i>Konaklama süresi</i>		
1-7 gün arası	305	75,9
8-10 gün arası	97	24,1
Toplam	402	100,0
<i>Ekotura kaçınıcı kez katıldıkları</i>		
İlk kez	251	62,4
2-4 kez	101	25,1
5 kez ve üzeri	50	12,4
Toplam	402	100,0

Tabloya göre, katılımcıların tur süresince %44,8’inin “1001-2000TL arası” harcamada buldukları belirlenmiştir. Katılımcılara ekotura kiminle katıldıkları sorulmuş ve büyük bir oranının (%67,2) ailesi ile tura çıktıkları belirlenmiştir. Katılımcıların konaklama süreleri dikkate alındığında katılımcıların %75,9 ile oldukça büyük oranı “1-7 gün arası” konaklama yaptıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların ekotura katılım sayıları dikkate alındığında ise büyük bir oranı (%62,4) ekotura ilk kez katılmışlardır.

Tablo 3’te katılımcıların konaklama şekline göre dağılımları verilmiştir. Katılımcılara tur süresince yararlandıkları konaklama şekilleri sorulmuş ve birden fazla şıkki işaretleyebilecekleri belirtilmiştir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Ekoturistlerin Konaklama Şekline Göre Dağılımları

	Evet	
	n	%
Otel/motel	352	87,6
Kamp/karavan	11	2,7
Dağ evi (oberj)/yayla evi	131	32,6
Çadır	23	5,7
Diğer	12	3,0

Tablo 3’te katılımcıların konaklama şekline göre dağılımları verilmiştir. Elde edilen verilere göre, katılımcıların %87,6’sı gibi oldukça büyük bir oranı otel/motel işletmelerinde konaklama yapmışlardır.

Katılımcıların %3'üne tekabül eden 12 kişi diğer seçeneğini de işaretlemiştir. Bu seçeneği işaretleyenlerin 6'sı yerel halkının konaklamaya açtığı evlerde, 6'sı ise çiftlik evlerinde konakladıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcılara ekotura katılım nedenlerini belirlemek amacıyla sorulan soruda katılımcıların birden fazla seçeneği işaretleyebilecekleri belirtilmiştir. Bulgular Tablo 4'te verilmiştir:

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Ekoturistlerin Ekotura Katılım Nedenlerine Göre Dağılımları

	Evet	
	n	%
Doğa ile baş başa olmak	293	70,4
Sportif aktivitelere katılmak	93	23,1
Fiziksel ve zihinsel açıdan rahatlamak	242	60,2
Yörenin tarihi, sosyo-kültürel değerlerini öğrenmek	365	90,8
Yöre ve yöre insanına ekonomik katkı sağlamak	60	14,9
Macera yaşamak	55	13,7
Çok bahsedilen bir yeri tanımak	211	52,5
Benzer ilgi alanına sahip yeni arkadaşlar edinmek	59	14,7
Diğer	9	2,2

Buna göre Tablo 4'te görüldüğü gibi, katılımcıların tamamına yakını (%90,8) "yörenin tarihi, sosyo-kültürel değerlerini öğrenmek" amacıyla ekotura katıldıklarını ifade etmişlerdir. İkinci sırada %70,4'lük pay ile "doğa ile baş başa olmak" gelmektedir. Diğer seçeneğini işaretleyenler bu nedenlere ek olarak "merak, Karadeniz'in tamamını görmek, bölge yemeklerinden tatmak, yeni yerler görmek, ülkemi en iyi şekilde tanımak, kaybolmaya yüz tutmuş güzellikleri belki de son kez görebilmek ve onları yaşatabilmek için elimden geleni yapabilmek, eşimin isteği, işimden dolayı" şeklinde açıklamalarda bulunmuşlardır.

4.3. Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Ölçeğin faktör analizine uygunluğu test edilmiş ve KMO değeri, sig. (p) = ,000 anlamlılık düzeyinde ,919 olarak belirlenmiştir. Bu değer KMO ölçütlerine göre $1,00 \leq KMO \leq ,90$ arasında "mükemmel" düzeyinde yer almaktadır. Bu sonuç, araştırmanın ölçeğinin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin faktör analizine uygunluğunun test edilmesinin ardından ölçeğe faktör analizi uygulanmıştır. Verilere uygulanan temel bileşenler (principal component) analizinde varimax döndürme yöntemi (dikey döndürme yöntemi) kullanılmış ve elde edilen serpilme diyagramı dağılımına göre özdeğerleri 1'in üzerinde olan veriler değerlendirmeye alınmıştır. Sonuç olarak özdeğerleri 1'den büyük 6 faktör ve bu faktörlerin altında 33 değişken belirlenmiştir. Belirlenen bu 6 faktör, toplam varyansın %67,041'ini açıklamaktadır. Tablo 5'te faktör analizi sonuçları yer almaktadır:

Tablo 5. Önem Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları

	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5	Faktör 6
Tarih bilgisi	,763					
Yemek bilgisi	,762					
Tur bilgisi	,696					
Coğrafya bilgisi	,691					
Ekipman bilgisi	,683					
El sanatları bilgisi	,654					
Bitki-hayvan bilgisi	,614					
Örf-adet bilgisi	,602					
Parkur bilgisi	,579					
Ekonomi bilgisi	,570					
Efsane bilgisi	,544					
Kural bilgisi	,499					
Yasalara uyulmasını sağlama	,485					
Tasarruflu olunmasını sağlama		,768				
Doğal çevrenin korunmasını sağlama		,654				
Doğal çevreye karşı sorumluluk aşılama		,652				
Bitki-hayvan korunmasını sağlama		,624				
Kültür-tarih korunmasını sağlama		,555				
Çevreye uygun konaklama imkânı sağlama		,497				
Organizasyon/koordinasyon becerisi			,797			
Anlatım becerisi			,772			
İletişim becerisi			,577			
Soru-sorunlarla başa çıkabilme becerisi			,473			
Etkinliklere katılımı sağlama				,714		
Alışveriş imkânı sunma				,708		
Yöresel yemeklerden tatmaya teşvik etme				,618		
Eğlendirme becerisi				,562		
Sağlık bilgisi					,734	
Olası tehlikeler hakkında bilgi					,709	
Güvenliği sağlama					,535	
Sosyal çevreye karşı sorumluluk aşılama						,743
Yerel halka saygı duyulmasını sağlama						,624
Yerel halkla kaynaşmayı sağlama						,597
Faktörlere ait özdeğerler	6,861	4,336	2,831	2,785	2,755	2,756
Faktörlere ait açıklanan varyans yüzdesi	20,789	13,139	8,579	8,440	8,349	7,745
Toplam açıklanan varyans yüzdesi	20,789	33,929	42,508	50,948	59,297	67,041

Belirlenen faktörler; altlarında yer alan ifadeler dikkate alınarak adlandırılmıştır. Buna göre; 1. Faktör, "temel bilgi düzeyi";2. Faktör,"doğal çevre duyarlılığı sağlama";3. Faktör, "beceri düzeyi";4. Faktör, "sosyo-ekonomik katılım sağlama"; 5. Faktör, "teknik bilgi düzeyi" ve 6. Faktör, "sosyo-kültürel çevre duyarlılığı sağlama" olarak belirlenmiştir.

4.4. Önem-Performans Analizi (IPA) Sonuçları

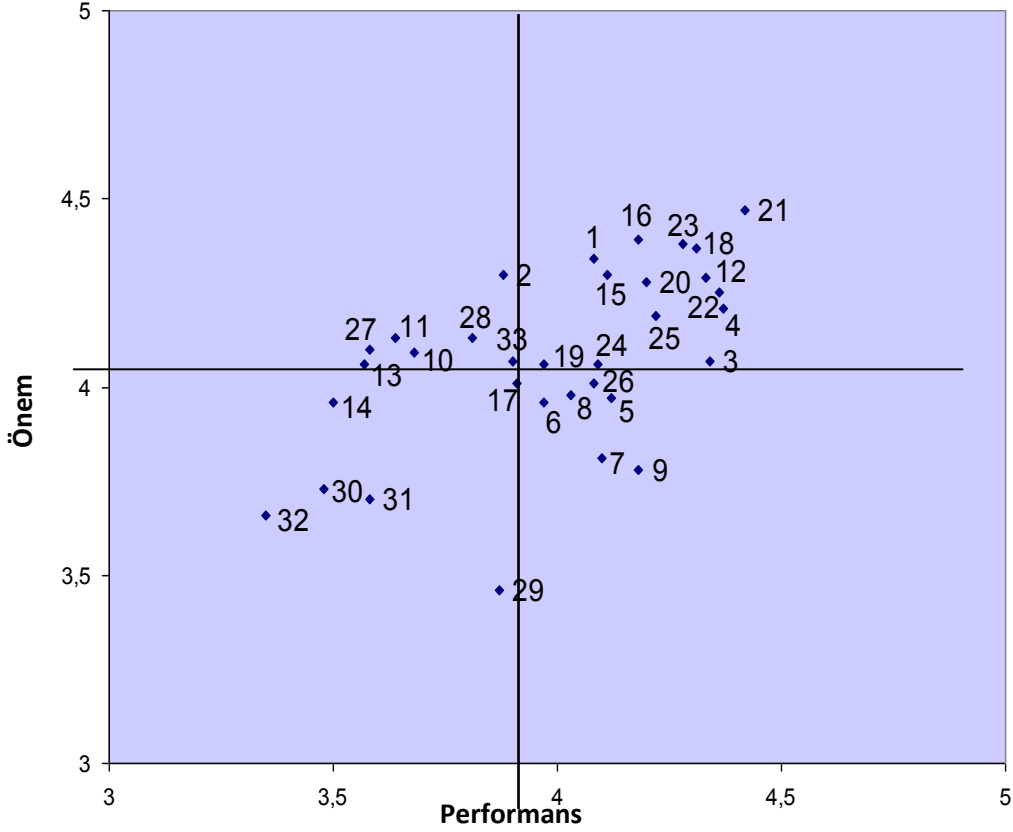
Önem-Performans Analizi (IPA-Importance-Performance Analysis), pazarlama alanında müşteri memnuniyetini arttırmak için hangi ürün/hizmet özelliklerine önem verilmesi gerektiğinin tespit edilebilmesinde yol gösteren bir tekniktir.Ürün/hizmetin her özelliğinin müşteriler açısından önemi ve müşterilerin ürün/hizmetin bu özelliği ile ilgili algıladıkları performansın belirlenmesinde kullanılmaktadır. Öncelikle her özellik ile ilgili önem ve performans skorları hesaplanmaktadır. Bu skorlar özelliğe ait x ve y koordinat değerlerini oluşturmaktadır. Elde edilen tüm sonuçlar x ekseninde performansın (memnuniyet), y ekseninde önemin yer aldığı bir matris üzerinde gösterilmektedir. Ölçümde kullanılan özelliklerin önem ve performanslarının ortalaması ayrı ayrı hesaplanarak eksenlerinin kesişme noktası belirlenmektedir. Bu kesişme noktasını belirlemek için hem ortalama hem de medyan hesaplanır, eğer elde edilen değerler birbirine yakın ise, daha fazla bilgi içermesinden dolayı ortalama kullanılır (Albayrak ve Caber, 2011: 628). Şekil 1'de önem-performans analizi için oluşturulmuş matris görülmektedir (Zhang ve Chow, 2004: 83):

Şekil 1. Önem - Performans Analizi Matrisi

Önem	1. BÖLGE Yüksek Önem Düşük Performans (Yoğunlaşılması Gerekenler)	2. BÖLGE Yüksek Önem Yüksek Performans (Korunması Gerekenler)
	3. BÖLGE Düşük Önem Düşük Performans (Düşük Öncelikler)	4. BÖLGE Düşük Önem Yüksek Performans (Olası Aşırılıklar)
	Performans	

Yukarıda yer alan bilgiler doğrultusunda ekotur rehberinin sahip olması gereken niteliklerini içeren 33 ifadenin önem düzeyleri ile performans düzeylerini karşılaştırılabilir için; x ekseninde önem düzeyi, y ekseninde performans düzeyi olmak üzere ifadeler eksene yerleştirilmiştir. Eksenlerin kesişme noktası hem önem düzeyinde yer alan, hem de performans düzeyinde yer alan 33 ifadenin aritmetik ortalamalarının ortalaması alınarak belirlenmiştir. Sonuç olarak önem düzeyi için 33 ifadenin aritmetik ortalamalarının ortalaması 4,07 olarak bulunmuştur. Performans düzeyi için 33 ifadenin aritmetik ortalamalarının ortalaması ise 3,98 olarak bulunmuştur. Önem düzeyi eksen 4,10 noktasından; performans düzeyi eksen ise 4,00 noktasından ayrılmıştır. Sonuçlar Şekil 2'de yer alan matriste görülmektedir:

Şekil 2. Önem-Performans Analizi Bulguları

2. Coğrafya bilgisi 11. Parkur bilgisi 28. Doğal çevrenin korunmasını sağlama	1. Tur bilgisi 4. Tarih bilgisi 12. Kural bilgisi 15. Organizasyon/koordinasyon becerisi 16. İletişim becerisi 18. Eğlendirme becerisi 20. Güvenliği sağlama 21. Sosyal çevreye karşı sorumluluk aşılama 22. Yerel halkla kaynaşmayı sağlama 23. Yerel halka saygı duyulmasını sağlama 25. Alışveriş imkânı sunma
6. El sanatları bilgisi 10. Ekipman bilgisi 13. Olası tehlikeler hakkında bilgi 14. Sağlık bilgisi 17. Anlatım becerisi 19. Soru-sorunlarla baş çıkabilme becerisi 27. Doğal çevreye karşı sorumluluk aşılama 29. Çevreye uygun konaklama imkânı sağlama 30. Tasarruflu olunmasını sağlama 31. Kültür-tarih korunmasını sağlama 32. Bitki-hayvan korunmasını sağlama 33. Yasaklar uyulmasını sağlama	3. Bitki-hayvan bilgisi 5. Ekonomi bilgisi 7. Yemek bilgisi 8. Örf-adet bilgisi 9. Efsane bilgisi 24. Etkinliklere katılımı sağlama 26. Yöresel yemeklerden tatmaya teşvik etme

IPA matrisine göre; 1. bölge rehberin önem vermesi gereken nitelikleri, 2. bölge rehberlerin performanslarının yüksek olduğu ve herhangi bir problemin olmadığı nitelikleri, 3. bölge düşük öncelikli nitelikleri ve 4. bölge ise önem üzerinde performansa sahip olunan nitelikleri kapsamaktadır.

1. *Bölge*: Bu bölgede 2., 11. ve 28. ifadeler yer almıştır. Bu ifadeler ile ilgili olarak katılımcılar ekotur rehberlerinin niteliklerini önemli bulmuşlardır. Ancak ekotur rehberlerinin performansları önem ile kıyaslandığında nispeten düşük seviyede gerçekleşmiştir. İfadelere bakıldığında coğrafya bilgisi, parkur bilgisi ve doğal çevrenin korunmasını sağlama niteliklerinde ekotur rehberlerinin öneme göre yetersiz oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Özellikle coğrafya bilgisi ve parkur bilgisi ekotur rehberinin önemle üzerinde durması gerektiği konular olduğu görülmektedir. Bu noktada ekotur rehberlerinin belirtilen niteliklerle ilgili olarak kendilerini geliştirmeleri gerektiği söylenebilir.

2. *Bölge*: Bu bölgede toplam 11 ifade yer almaktadır. Bu bölgede yer alan nitelikler katılımcılar tarafından önemli görülmüş, aynı zamanda ekotur rehberlerinin performansları da aynı derecede yüksek bulunmuştur. İfadelere bakıldığında ekotur rehberinin genel tur bilgileri, sosyo-kültürel duyarlılık ve katılım sağlama ve becerileri ile ilgili nitelikleri içerdiği görülmektedir. Belirtilen nitelikler ile ilgili olarak ekotur rehberlerinin iyi performans sergiledikleri söylenebilir. Yine de bazı nitelikler konusunda rehberin performans düzeyinin nispeten önem düzeyinin altında olduğu görülmektedir. Örneğin, tur bilgisi, tarih bilgisi, iletişim becerisi, organizasyon/koordinasyon becerisi ve yerel halka saygı duyulmasını sağlama konularında rehberin performansı yüksek de olsa tam olarak önem düzeyini karşılamadığı da belirlenmiştir. Rehberin bu konulara daha fazla eğilmesi gerekmektedir.4

3. *Bölge*: Bu bölge toplam 12 ifadeyi kapsamaktadır. Ekotur rehberlerinin bilgi ve beceri ile ilgili nitelikleri ve doğal çevre duyarlılığı sağlama ile ilgili ifadeler bu bölgede yer almaktadır. Belirtilen bu ifadelerin önem düzeyleri düşük olmakla birlikte ekotur rehberlerinin performansları da benzer oranda düşük bulunmuştur. Rehberlerin performans düzeyleri önem düzeylerini karşılasa da nispeten düşük öneme ve performansa sahip olması bu konularda rehberlerin performanslarını arttırmalarının yanı sıra turistlerinde bu konularla ilgili olarak farkındalıklarını da arttırmaları gerektiği söylenebilir. Bunun yanı sıra bazı ifadeler düşük öneme sahip olmasına rağmen tam olarak rehberlerin aynı düzeyde performans sergilemediği görülmektedir. Örneğin, sağlık bilgisi, tasarruflu olunmasını sağlama, kültür-tarih korunmasını sağlama, bitki-hayvan korunmasını sağlama gibi nitelikler önem düzeyleri ile kıyaslandığında önem düzeyinden daha düşük performansa sahip olan ve önemi tam olarak karşılamayan ifadelerdir.

4. *Bölge*: Bu bölgede 3., 5., 7., 8., 9., 24. ve 26. ifadeler olmak üzere 7 ifade yer almaktadır. Belirlenen ifadeler genel olarak ekotur rehberlerinin bilgi düzeyleri ve sosyo-ekonomik katılım sağlama ile ilgili ifadelerdir. Bu ifadeler ile ilgili olarak ekotur rehberlerinin niteliklerine verilen önem, rehberlerin performanslarına göre daha düşük seviyede yer almıştır. Diğer bir ifade ile ekotur rehberleri bu nitelikler ile ilgili olarak katılımcıların verdikleri önemin üzerinde performans sergilemişlerdir. Genel olarak ekotur rehberlerinin beklenilenden daha fazla yöresel bilgiye sahip oldukları ve yöreye ekonomik katkı sağlayıcı davranışlarda bulunduğu söylenebilir. Rehberlerin özellikle bu alanlardaki yüksek standartlarını devam ettirici çabalar sarf etmeleri yeterli olacaktır.

4.5. Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları

Bu doğrultuda önem ölçeğine göre ve performans ölçeğine göre katılımcıların cinsiyetleri, medeni durumları ve konaklama süreleri açısından anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için ayrı ayrı bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır. Yapılan t testi analizi sonucunda cinsiyet değişkeni, medeni durum değişkeni ve konaklama süresi değişkeni açısından Levene testi anlamlılık düzeyi önem düzeyi (sırasıyla Sig. ,682; Sig. ,769; Sig. ,166) ve performans düzeyi (sırasıyla Sig. ,334; Sig. ,636; Sig. ,079) değerleri Sig.≤0,05 anlamlılık düzeyinin üzerinde olduğundan anlamlı bir fark belirlenememiştir.

4.6. Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Çalışmanın bu kısmında ikiden fazla grubu karşılaştırmak için varyans analizi uygulanmıştır. Yapılan varyans analizi sonucunda; katılımcıların yaşları, eğitim durumları, meslekleri, gelir düzeyleri, harcama düzeyleri, katıldıkları grup ve katıldıkları ekotur sayısı değişkenleri açısından ekotur rehberlerinin

niteliklerinin önem düzeyi ve performans düzeyine göre değişkenler arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Analizden elde edilen sonuçlar Tablo 6'da verilmiştir:

Tablo 6. Katılımcıların Sosyo-demografik ve Ekotur Özellikleri Açısından Ekotur Rehberlerinin Niteliklerinin Önem Düzeyi ve Performans Düzeyi Değişkenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Tanımlayıcılar Tablosu ve Varyans Analizi

	Grup No		N	Önem				Performans			
				\bar{X}	F	Sig.	Farklılık (Grup No)	\bar{X}	F	Sig.	Farklılık (Grup No)
Yaş	1	18-24	23	4,34	3,503	,008	1 > 3 1 > 4	4,24	3,487	,008	1 > 3 1 > 4
	2	25-34	116	4,15				4,06			
	3	35-44	105	4,00				3,94			
	4	45-54	88	3,91				3,84			
	5	55üstü	70	4,14				4,03			
		Toplam	402	4,07				3,99			
Eğitim Durumu	1	İlköğretim	17	4,62	23,155	,000	1 > 3	4,39	20,430	,000	1 > 3
	2	Ortaöğretim	100	4,36			1 > 4	4,24			1 > 4
	3	Yükseköğretim	197	4,02			2 > 3	3,96			2 > 3
	4	Lisansüstü	88	3,74			2 > 4	3,68			2 > 4
		Toplam	402	4,07			3 > 4	3,99			3 > 4
Meslek	1	Beyaz Yakalı	260	3,89	29,120	,000	3>1; 3>2; 3>4; 3>5; 4>1; 4>2; 5>1; 5>2	3,82	23,843	,000	2>1; 3>1; 3>2; 3>5; 4>1; 4>2; 5>1; 5>2
	2	Mavi Yakalı	56	4,06				4,02			
	3	Ev Hanımı	36	4,82				4,54			
	4	Emekli	26	4,44				4,35			
	5	Öğrenci	21	4,50				4,40			
		Toplam	399	4,06				3,98			
Gelir Düzeyi	1	Geliri yok			23,584	,000	1 > 2 1 > 3 1 > 4 1 > 5	4,49	17,665	,000	1 > 2 1 > 3 1 > 4 1 > 5
	2	1000TL ve altı	55	4,71				3,97			
	3	1001-2000 TL arası	77	4,06				4,00			
	4	2001-3000TL arası	82	4,08				3,89			
	5	2001-3000TL arası	75	3,92				3,78			
		3001TL ve üstü Toplam	110	3,83				3,98			
Harcama Düzeyi	1	1000TL ve altı			2,785	,041	4 > 1 4 > 2 4 > 3	3,97	2,917	,034	4 > 1 4 > 2 4 > 3
	2	1001-2000TL arası	80	4,08				3,93			
	3	2001-3000TL arası	180	4,00				4,04			
	4	3001TL ve üstü	131	4,13				4,39			
		Toplam	11	4,50				3,99			
	Katılımları Grup	1	Aile	270				4,13			
2		Partner	26	3,98	3,93						
3		Yalnız	42	3,66	3,61						
4		İş Grubu	52	4,22	4,13						
5		Arkadaş	9	3,69	3,66						
6		Diğer	3	3,85	3,84						
		Total	402	4,07	3,99						
Ekotur Sayısı	1	İlk kez	251	4,16	7,410	,001	1 > 2 1 > 3	4,06	6,874	,001	1 > 2 1 > 3
	2	2-4 kez	101	3,97				3,89			
	3	5 kez ve üzeri	50	3,83				3,79			
		Toplam	402	4,07				3,99			

* 0,05 düzeyinde anlamlı farklılık

Katılımcıların bölgeyi tekrar ziyaret etme isteklerinde ekotur rehberlerinin etkisinin, rehberlerin performans düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için varyans analizi uygulanmış ve analiz sonucunda Sig. ,005 anlamlılık düzeyinde değişkenler arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (Sig. ,003). Buna göre, bölgeyi tekrar ziyaret etmek isteğinde rehberin etkisinin olduğunu ifade eden katılımcılar, rehberin etkisinin olmadığını belirtenlere göre rehberin performansını daha yüksek bulmuşlardır.

Katılımcıların ekotur rehberlerinin hizmetlerinden memnuniyet düzeylerinin rehberlerin performans düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için uygulanan varyans analizi sonucunda benzer şekilde Sig. ,005 anlamlılık düzeyinde değişkenler arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (Sig. ,000). Bu sonuca göre rehberin hizmetinden memnun olanlar, memnun olmayanlara göre rehberin performansını daha yüksek bulmuşlardır. Bununla birlikte ekotur rehberinin niteliklerinin önem düzeyinin (Sig. ,857) ve performans düzeyinin (Sig. ,815), Sig. $\leq 0,05$ anlamlılık düzeyinde, katılımcıların ikamet ettikleri şehirlere göre anlamlı bir farklılık arz etmediği de çıkan sonuçlar arasındadır.

5. Tartışma ve Sonuç

Bu bölümde alanyazın doğrultusunda hazırlanan anket yardımıyla gerçekleştirilen alan araştırmasından elde edilen bulgular ışığında araştırma sonuçları değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Öncelikli olarak araştırma alanında rehberli ekotura katılan turistlerin profillerinin ekoturist profiline uygun olduğu araştırmadan elde edilen bir sonuçtur. Bununla birlikte bazı çarpıcı sonuçlara ulaşılmıştır. Örneğin, turistlerin geliş amaçlarına bakıldığında ilk sırada “yörenin tarihi ve sosyo-kültürel değerlerini öğrenmek” yer almaktadır. Daha önce yapılan araştırmalarda (O’Neal, 1999; Crossley ve Lee, 1994) ise, ilk sırada yer alan “doğal çevre” bu araştırmada ikinci sırada yer almıştır. Buradan hareketle araştırmaya katılan turistlerin ekoturizmi doğal çevreyi deneyimleme aktivitesinden ziyade öncelikle bir kültürel öğrenme aktivitesi olarak gördükleri söylenebilir.

Katılımcılar ile ilgili bir diğer önemli bulgu, katılımcıların konaklama şekli olarak tamamına yakınının otel/moteli (%87,6) tercih etmeleridir. Araştırma alanında otel/moteller genellikle şehir merkezlerinde yer almaktadır. Bu nedenle turistler doğa ile baş başa kalabilecekleri konaklama şekillerinden kısmen uzak kalmışlardır. Konaklama ile ilgili bir diğer bulgu da turistlerin, ölçekte yer alan “çevreye zarar vermeyen, doğaya uygun konaklama imkânlarından yararlanılmasını sağlama” konusundaki ekotur rehberlerinin niteliklerine verdikleri önemin düşük olduğudur. Bu bulgular, kimi araştırmacıların (Kwan, Eagles ve Gebhardt, 2010; Okello ve Yerian, 2009) da belirttiği gibi araştırmaya katılan turistlerin “softekoturist” olarak nitelendirilebileceğini göstermektedir.

Ekotur rehberlerinin “temel bilgi düzeyleri” açısından performans düzeyleri birkaç nitelik dışında önem düzeylerine göre yüksek bulunmuştur. Rehberlerin performanslarının önem düzeyine göre kısmen düşük olduğu nitelikler ise “tur bilgisi”, “coğrafya bilgisi”, “ekipman bilgisi”, “parkur bilgisi” ve “yasaklar hakkında bilgi” konuları olmuştur. Ekotur rehberleri tur programı hakkında ayrıntılı bilgi verme, tur güzergâhını açıklama ve tur zamanlaması hakkında bilgi verme konularında önem düzeyini tam olarak karşılamamaktadırlar. Ayrıca ekotur rehberleri, ekoturda kullanılacak ekipmanlar hakkında bilgi verme konusunda da zayıf bulunmuşlardır. Oysaki özellikle ekoturizm aktiviteleri arasında yer alan dağ/doğa yürüyüşü, kayak, kaya tırmanışı, maceraya dayalı aktiviteler ve su sporlarına dayalı özel donanım gerektiren aktiviteler açısından ele alındığında, kullanılacak ekipmanlar hakkında bilgi verme oldukça önem taşımaktadır.

“Doğal çevre duyarlılığı sağlama” konusunda da ekotur rehberlerinin performanslarının önem düzeyine göre düşük olduğu belirlenmiştir. Ancak turistlerin de belirtilen konudaki nitelikleri çok önemli bulmamaları, araştırmadan elde edilen dikkate değer bir sonuçtur. Dolayısıyla turistlerin doğal çevreyi koruma konusunda çok istekli olmadıkları ve ekotur rehberlerinin de çevre bilinci oluşturmada yetersiz kaldıkları sonucu çıkarılabilir.

Ekotur rehberlerinin “beceri düzeyleri” dikkate alındığında performanslarının önem düzeyine göre kısmen de olsa düşük olduğu belirlenmiştir. Özellikle turu ve tur grubunu organize etme ve koordinasyonu sağlama ve tur grubu ile iletişim kurma konularında eksiklikler tespit edilmiştir. Ekotur rehberlerinin günlük tur programı dışında kalan zamanlarda tur grubuyla yakından ilgilenmedikleri için, turistler tarafından iletişimlerinin yetersiz olarak nitelendirildiği söylenebilir.

Araştırma sonucunda ekotur rehberlerinin "sosyo-ekonomik katılım sağlama" konusunda iyi bir performans sergilediği belirlenmiştir. Bu noktada rehberlerin özellikle yöre ekonomisine katkı sağlamada yeterli oldukları söylenebilir.

Ekotur rehberlerinin "teknik bilgi düzeyi" konusunda da performanslarının düşük olduğu belirlenmiştir. Ekoturizm aktivitesinin özellikle doğal çevre ile iç içe gerçekleştiği ve enerjik olmayı gerektiren faaliyetlere sahip olduğu düşünüldüğünde rehberlerin performanslarının önem düzeyine göre düşük çıkması araştırmanın önemli sonuçlarından biridir.

Turistler ekotur rehberlerinin "sosyo-kültürel çevre duyarlılığı sağlama" konusundaki niteliklerine önem vermektedirler. Ekotur rehberlerinin performansları da önem düzeyini tam olarak karşılamasa da yeterli düzeyde olduğu belirlenmiştir. Turistlerin sosyo-kültürel çevreyi deneyimleme isteğinde bulunmalarına rağmen, ekotur rehberlerinde olması gereken "tarihi ve kültürel değerlerin korunmasını sağlama ve zarar verilmesini engelleme" niteliğini çok önemli bulmamaları ise dikkat çekicidir. Genel olarak bakıldığında turistler manevi kültür değerlerine maddi kültür değerlerinden daha fazla önem vermektedirler. Dolayısıyla turistler açısından ekotur rehberlerinin sahip olması gereken nitelikler arasından manevi kültür değerleri ile ilgili bilgi ve beceriler daha çok ön plana çıkmaktadır.

Sonuç olarak, turistlerin ekotur rehberlerinin niteliklerine verdikleri önem ile rehberlerin performansları kıyaslandığında, performansların önem düzeylerine nazaran daha düşük olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, ekotur rehberlerinin turistlerin beklentilerini tam olarak karşılamadığının bir göstergesidir.

Turistlerin bölgede gerçekleştirdikleri ekoturdan memnuniyet düzeylerine bakıldığında neredeyse tamamına yakınının turdan memnun oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca katılımcıların büyük çoğunluğu bölgeyi tekrar ziyaret etme isteğindedirler. Bu isteklerinde ekotur rehberlerinin etkisinin olduğu sonucuna da ulaşılmıştır. Dolayısıyla ekotur rehberlerinin sürekli müşteri olarak da ifade edilen sadık müşteri oluşturmada etkili oldukları söylenebilir. Turistlerin büyük çoğunluğu aynı zamanda ekotur rehberlerinin hizmetlerinden memnun kalmışlardır. Bunun sonucunda da denilebilir ki ekotur rehberlerinin verdikleri kaliteli hizmet, katılımcıların memnuniyet düzeylerini olumlu yönde etkilemektedir.

Öneriler

Ekoturizm alanında çalışan rehberlerin ekoturizm anlayışı içerisinde doğal, sosyo-kültürel ve ekonomik çevreye duyarlı davranışları ve davranılmasını teşvik etmeleri halinde ekoturizmin gelişmesinden söz edilebilir. Dolayısıyla ekotur rehberleri hem turist memnuniyeti sağlamak açısından hem de yöreye ve yerel halka katkı sağlamak açısından ekoturizm sektöründe önemli aktörlerden biridir. Çalışmanın sonuçlarından hareketle ekotur rehberlerine yönelik öneriler aşağıdaki gibi maddeler halinde sunulabilir:

- Ekoturizm alanında çalışan rehberler özellikle kendilerinin genel rehberlerden daha fazla sorumluluk taşıdıklarının bilincinde olmalıdırlar.
- Sadece kendisi çevreye duyarlı davranışlarda bulunmamalı, aynı zamanda turistlerin bu davranışlarda bulunmaları için onları yönlendirmelidirler.
- Turistlerde doğal çevrenin korunması bilincini oluşturmalı, kirliliğine neden olmamaları ya da yangın gibi tehlikelere sebebiyet vermemeleri için turistlere mutlaka uyarılarda bulunmalıdırlar.
- Turistleri kaynakları tasarruflu kullanmaları için teşvik etmelidirler.
- Turistlerin, bitki ve hayvan türlerine zarar vermelerini engelleyici davranışlarda bulunmalıdırlar.
- Milli parklar ve korunan alanlar içerisinde uyulması gereken kurallar hakkında turistleri bilgilendirmelidirler.
- Maddi kültür değerlerinin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için turistleri teşvik etmelidirler.
- Yerel halkın da gelir elde etmesi için yerel konaklama imkânlarından yararlanmaları konusunda turistleri teşvik etmelidirler.
- Yöresel mutfağı, yöreye özgü el sanatlarını ön planda tutarak ekoturistlerin bu imkânlardan faydalanmasına ve aynı zamanda yerel halkın da gelir elde etmesine yardımcı olmalıdırlar.

- Ekoturizmin tehlikeler açısından riskli olması nedeniyle turu daha güvenli hale getirmeye çalışmalıdırlar.
- Turistlerin sağlık durumlarını dikkate alarak aktiviteleri gerçekleştirmelidirler.
- Turist memnuniyeti için olduğu kadar yerel halkın memnuniyeti için de çaba sarf etmelidirler.
- Yerel halk ile turist arasında arabuluculuk görevini çok iyi bir biçimde yerine getirmelidirler.

Bu araştırmanın ekotur rehberliği konusunda gelecekte yürütülecek olan çalışmalara temel oluşturabileceği düşünülmektedir. Öncelikle ileriki dönemlerde yapılacak olan çalışmalarda evren değiştirilerek farklı bölgelerde araştırmalar yapılabilir. Ekotur rehberlerinin sahip olması gereken nitelikler ayrı ayrı ele alınarak daha derinlemesine araştırmalarda bulunulabilir. Ayrıca ekotur rehberlerinin niteliklerinin yerel halk, seyahat işletmeleri ya da konaklama işletmeleri gibi diğer grupların beklenti ve algıları ele alınarak değerlendirilmesi de faydalı olacaktır.

6. Kaynakça

Albayrak, T. ve Caber, M. (2011), "Önem-Performans Analizi: Destinasyon Yönetimine Dair Bir Örnek", *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 11(4), ss. 627-638.

Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2004), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: SPSS Uygulamalı*, 3. Baskı, İstanbul: Avcı Ofset.

Alvarez, I. (2004), *The Ecological Sustainability of Ecotourism in Manu Reserved Zone, Peru*, *Unpublished Master's Thesis*, University of Calgary Faculty of Environmental Design, Canada.

Ballantyne R. ve Hughes, K. (2001), "Interpretation in Ecotourism Settings: Investigating Tour Guides' Perceptions of Their Role, Responsibilities and Training Needs", *The Journal of Tourism Studies*, 1(2), ss. 2-9.

Björk, P. (2000), "Ecotourism from a Conceptual Perspective, an Extended Definition of a Unique Tourism Form", *International Journal of Tourism Research*, 2, ss. 189-202.

Black, R. ve Crabtree, A. (2007), "Stakeholders' Perspectives on Quality in Ecotourism" içinde R. Black ve A. Crabtree (Editörler), *Ecotourism Series, Number 5: Quality Assurance and Certification in Ecotourism*, ss. 136-146, London: CABI Publishing.

Black, R. ve Ham, S. (2005), "Improving the Quality of Tour Guiding: Towards a Model for Tour Guide Certification", *Journal of Ecotourism*, 4(3), ss. 178-195.

Black, R. (2007), "Professional Certification: A Mechanism to Enhance Ecotour Guide Performance" içinde R. Black ve A. Crabtree (Editörler), *Ecotourism Series, Number 5: Quality Assurance and Certification in Ecotourism*, ss. 316-336, London: CABI Publishing.

Black, R. (2007), "Professional Certification: a Mechanism to Enhance Ecotour Guide Performance" içinde R. Black ve A. Crabtree (Editörler), *Ecotourism Series, Number 5: Quality Assurance and Certification in Ecotourism*, ss. 316-336, London: CABI Publishing.

Blamey, R. K. ve Braithwaite, V. A. (1997), "A Social Values Segmentation of the Potential Ecotourism Market", *Journal of Sustainable Tourism*, 5(1), ss. 29-45.

Buckler, C. (1998), *Developing a Sustainable Tourism Approach for Cayo Coco, Cuba*, *Unpublished Master's Thesis*, San Mary's University International Development Studies, Canada.

Campbell, L. M. (1999), "Ecotourism in Rural Developing Communities", *Annals of Tourism Research*, 26(3), ss. 534-553.

Chan, J., Kim L. ve Baum, T. (2007), "Ecotourists' Perception of Ecotourism Experience in Lower Kinabatangan, Sabah, Malaysia", *Journal of Sustainable Tourism*, 15(5), ss. 574-590.

Chen, H-J., Hwang, S-N. ve Lee, C. (2006), "Visitors' Characteristics of Guided Interpretation Tours", *Journal of Business Research*, 59, ss. 1167-1181.

Cheng, S-Y. (2005), *An Evaluation of Heritage Tourism Interpretation Services in Taiwan*, *Unpublished Ph.D. Thesis*, Graduate Faculty of Texas Tech University, USA.

Chowdhary, N. ve Prakash, M. (2008), "Tour Guide Training in India: A Comparison of Approach and Content with Other Programs", *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 8(2), ss. 161-191.

Christie, M. F. ve Mason, P. A. (2003), "Transformative Tour Guiding: Training Tour Guides to be Critically Reflective Practitioners", *Journal of Ecotourism*, 2(1), ss. 1-16.

- Colton, J. W. (2000), Searching for Sustainable Tourism in the Caribou Mountains, *Unpublished Ph.D. Thesis*, University of Alberta Faculty of Graduate Studies and Research, Canada.
- Commonwealth of Learning. (2006), "Tour Guiding, Commonwealth of Learning", *The Virtual University for Small States of the Commonwealth*.
- Curtin, S. (2010), "Managing the Wildlife Tourism Experience: The Importance of Tour Leaders", *International Journal of Tourism Research*, 12(3), ss. 219-236.
- Çevirgen, A. (2005), "Kazdağı Milli Parkı ve Çevresinde Ekoturizmin Geliştirilmesi", *Balıkesir Sempozyumu*, Balıkesir: Balıkesir Belediyesi, ss. 378-388.
- Davidson, P. ve Black, R. (2007), "Voices from the Profession: Principles of Successful Guided Cave Interpretation", *Journal of Interpretation Research*, 12(2), ss. 25-43.
- Demaray, A. E. (2007), "Nature Guiding in Our National Parks", *National Municipal Review*, 12(2), ss. 56-58.
- Demir, C. ve Çevirgen, A. (2006), *Ekoturizm Yönetimi*, (1. Baskı), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Fennell, D. A. (2002), *Ecotourism Programme Planning*, (1st Edition), London: CABI Publishing.
- Galley, G. ve Clifton, J. (2004), "The Motivational and Demographic Characteristics of Research Ecotourists: Operation Wallace a Volunteers in Southeast Sulawesi, Indonesia", *Journal of Ecotourism*, 3(1), ss. 69-82.
- Haig, I. ve McIntyre, N. (2002), "Viewing Nature: The Role of the Guide and the Advantages of Participating in Commercial Ecotourism", *The Journal of Tourism Studies*, 13(1), ss. 39-48.
- Hawkins, D. E. ve Lamoureux, K. (2001), "Global Growth and Magnitude of Ecotourism" içinde B. David (Editör), *The Encyclopedia of Ecotourism*, ss. 63-72, London: CABI Publishing.
- Hillman, W. (2003), Protectors and Interpreters of the Outback, Faculty of Arts, *Unpublished Ph.D. Thesis*, James Cook University Education and Social Sciences, Australia.
- Howard, J., Thwaites, R. ve Smith, B. (2001), "Investigating The Roles of Indigenous Tour Guides", *The Journal of Tourism Studies*, 12(2), ss. 32-39.
- <http://www.doka.org.tr/files/yayin/BolgePlan/BolgePlani/files/assets/downloads/publication.pdf> (02.02.2012).
- Hu, W. (2007), Tour Guides and Sustainable Development: The Case of Hainan, China, *Unpublished Ph.D. Thesis*, University of Waterloo Department of Geography, Canada.
- Huang, S. ve Weiler, B. (2010), "A Review and Evaluation of China's Quality Assurance System for Tour Guiding", *Journal of Sustainable Tourism*, 18(7), ss. 845-860.
- Hvenegaard, G. T. (1994), "Ecotourism: A Status Report and Conceptual Framework", *The Journal of Tourism Studies*, 5(2), ss. 24-35.
- Jones, S. (2005), "Community-Based Ecotourism The Significance of Social Capital", *Annals of Tourism Research*, 32(2), ss. 303-324.
- Khan, M. (1996), Ecoserv: An Examination of Service Quality Expectations of the Ecotourists, *Unpublished Ph.D. Thesis*, Virginia Polytechnic Institute and State University Hospitality and Tourism Management, United States.
- Kohl, J. (2007), "Putting the Ecotour Guide Back into Context: Using Systems Thinking to Develop Quality Guides" içinde R. Black ve A. Crabtree (Editörler), *Ecotourism Series, Number 5: Quality Assurance and Certification in Ecotourism*, ss. 337-364, London: CABI Publishing.
- Leclerc, D. (1999), A Cross-Cultural Analysis of Perceived Communication Competence: Tour Guides in the Tourism Context, *Unpublished Ph.D. Thesis*, Arizona State University, USA.
- Littlefair, C. J. (2004), "Reducing Impacts Through Interpretation, Lamington National Park" içinde R. Buckley (Editör), *Ecotourism Book Series, Volume 2: Environmental Impacts of Ecotourism*, ss. 297-307, London: CABI Publishing.
- Marques, C., Reis, E. ve Menezes, J. (2010), "Profiling the Segments of Visitors to Portuguese Protected Areas", *Journal of Sustainable Tourism*, 18(8), ss. 971-996.
- McDonnell, I. (2001), "The Role of the Tour Guide in Transferring Cultural Understanding", *University of Technology Sydney School of Leisure, Sport and Tourism, Working Paper 3*, ss. 1-11.
- Moeller, T., Dolnicar, S. ve Leisch, F. (2011), "The Sustainability-Profitability Trade-off in Tourism: Can It be Overcome?", *Journal of Sustainable Tourism*, 19(2), ss. 155-169.
- Myles, B. W. (2008), Mother Nature's Best Kept Secret: The Principles and Practices of Ecotourism in Belize, *Unpublished Master's Thesis*, Carleton University Faculty of Graduate Studies and Research, United States.

- Niefer, I. A., G.L. da Silva, J. C. ve Amend, M. (2003), "Analysis of the Visitors of Superagüi National Park, Brazil" içinde M. Lück ve T. Kirstges (Editörler), *Global Ecotourism Policies and Case Studies*, ss. 36-49, Clevedon: Channel View Publications.
- Newsome, M. A. (1997), Valuing the Benefits of International Ecotourism: The Case of Ecuador, *Unpublished Ph.D. Thesis*, University of Kentucky, United States.
- O'Neal, E. K. (1999), Ecotourists and Mass Tourists in Maui: A Critical Examination of Distinction in Tourism, *Unpublished Master's Thesis*, University of Hawaii, United States.
- Perkins, H. ve Grace, D. A. (2009), "Ecotourism: Supply of Nature or Tourist Demand?", *Journal of Ecotourism*, 8(3), ss. 223-236.
- Pfarr, C. (2001), "Concepts of Sustainable Development, Sustainable Tourism, and Ecotourism: Definitions, Principles, and Linkages", *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 1(1), ss. 68-71.
- Prakash, M. ve Chowdhary, N. (2010), "What Are We Training Tour Guides for? (India)", *Turizam*, 14(2), ss. 53-65.
- Rabotić, B. (2010), "Tourist Guides in Contemporary Tourism", *International Conference on Tourism and Environment Sarajevo*, Bosnia&Herzegovina, ss. 1-12.
- Rabotić, B. (2010), "Tourist Guiding from the Perspective of Sustainable Tourism", *International Conference Sustainable Tourism - Issues, Debates & Challenges*, Heraklion&Santorini, Greece, ss. 1-11.
- Randall, C. ve Rollins, R. B. (2009), "Visitor Perceptions of the Role of Tour Guides in Natural Areas", *Journal of Sustainable Tourism*, 17(3), ss. 357-374.
- Reisinger, Y. ve Steiner, C. (2006), "Reconceptualising Interpretation: The Role of Tour Guides in Authentic Tourism", *Current Issues in Tourism*, 9, ss. 481-498.
- Ross, S. ve Wall, G. (1999), "Ecotourism: Towards Congruence between Theory and Practice", *Tourism Management*, 20(1), ss. 123-132.
- Rubuliak, D. (2006), Seeing the People through the Trees: Community-Based Ecotourism in Northern Thailand, *Unpublished Master's Thesis*, Simon Fraser University Department of Sociology and Anthropology, Canada.
- Saleh, F. ve Karwacki, J. (1996), "Revisiting the Ecotourist: The Case of Grasslands National Park", *Journal of Sustainable Tourism*, 4(2), ss. 61-80.
- Serengil, M. (2005), "Ekoturizm ve Türkiye'deki Seyahat Acentalarının Ekoturizm Etkinlikleri", 1. *Bursa Turizm Sempozyumu*, Bursa: Osmangazi Belediyesi Yayınları, ss. 287-296.
- Silva, M. G. (2001), Factors Affecting Ecotourism Supplier Success, *Unpublished Ph.D. Thesis*, Pennsylvania University School of Forest Resources, United States.
- Simmons, D. G. ve Becken, S. (2004), "The Cost of Getting There: Impacts of Travel to Ecotourism Destinations" içinde R. Buckley (Editörler), *Ecotourism Book Series, Volume 2: Environmental Impacts of Ecotourism*, ss. 15-24, London: CABI Publishing.
- Simpson, K. (2009), "Exploding the Myth of Ecotourism" içinde J. Hill ve T. Gale (Editörler), *Ecotourism and Environmental Sustainability: Principles and Practice*, ss. 223-238, England and USA: Ashgate Publishing.
- Skanavis, C. ve Giannoulis, C. (2009a), "Improving Quality of Ecotourism through Advancing Education and Training for Eco-tourism Guides", *Tourismos: An International Multidisciplinary Journal of Tourism*, 5(2), ss. 49-68.
- Skanavis, C. ve Giannoulis, C. (2009b), "A Training Model for Environmental Educators and Interpreters Employed in Greek Protected Areas and Ecotourism Settings", *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 16(3), ss. 164-176.
- Tangüler, A. (2002), Profesyonel Turist Rehberliği ve Turist Rehberlerinin Seyahat Acentası ve Müşteri İlişkileri (Kapadokya Örneği), *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- The International Ecotourism Society. (2005), *Global Ecotourism Fact Sheet*, TIES Publication.
- Türker, N. ve Çetinkaya, A. (2009), *Batı Karadeniz Bölümü Ekoturizm Potansiyeli*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Valentine, P. S. (1992), "Review. Nature-based Tourism" içinde Weiler B. ve C. M. Hall (Editörler), *Special Interest Tourism*, ss. 105-127, London: Belhaven Press.

Walter, P. (2009), "Local Knowledge and Adult Learning in Environmental Adult Education: Community-Based Ecotourism in Southern Thailand", *International Journal of Lifelong Education*, 28(4), ss. 513-532.

Wearing, S., Cynn, S., Ponting, J. ve McDonald, M. (2002), "Converting Environmental Concern into Ecotourism Purchases: A Qualitative Evaluation of International Backpackers in Australia", *Journal of Ecotourism*, 1(2), ss. 133-148.

Weaver, D. B. (1999), "Magnitude of Ecotourism in Costa Rica and Kenya", *Annals of Tourism Research*, 26(4), ss. 792-816.

Weiler, B. ve Ham, S.H. (2002a), "Tour Guide Training: A Model for Sustainable Capacity Building in Developing Countries", *Journal of Sustainable Tourism*, 10(1), ss. 52-69.

Wight, P. A. (2001), "Ecotourists: Not a Homogeneous Market Segment" içinde D. B. Weaver (Editör), *The Encyclopedia of Ecotourism*, ss. 37-62, CABI Publishing.

Wight, P. (1993), "Ecotourism: Ethics or Eco-Sell?", *Journal of Travel Research*, 31(3), ss. 3-9.

Yalçınalp, E. (2005), Trabzon'da Bazı Turizm Merkezleri Ölçeğinde Yayla Turizminin Ekoturizm Kapsamında İncelenmesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Yu, X. ve Weiler, B. (2006), "Service Ethics for ecotourism guides" içinde B. Prideaux, G. Moscardo ve E. Laws (Editörler), *Managing Tourism and Hospitality Services: Theory and International Application*, ss. 181-194. UK: CABI Publishing.

Zhang, H. Q. ve Chow, I. (2004), "Application of Importance-Performance Model in Tour Guides' Performance: Evidence from Mainland Chinese Outbound Visitors in Hong Kong", *Tourism Management*, 25, ss. 81-91.